

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР»
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра «ПРАВНИ НАУКИ»

ПРАВДА ИЛИЕВА ИЛИЕВА

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИ МЕТОДИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЯ
НА ЧОВЕК

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен “доктор”
Професионално направление: „Право“,
Докторска програма „Криминалистика“

Научен ръководител:
проф. д.ю.н. Йонко Кунчев

Варна
2023

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР»
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра «ПРАВНИ НАУКИ»

ПРАВДА ИЛИЕВА ИЛИЕВА

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИ МЕТОДИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЯ
НА ЧОВЕК

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен “доктор”
Професионално направление: „Право“,
Докторска програма „Криминалистика“

Научен ръководител:
проф. д.ю.н. Йонко Кунчев

Рецензенти:

доц. д-р Галина Ковачева
проф. д-р Евгения Коцева - Владимирова

Варна
2023

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научното жури от катедра “Правни науки” при Юридическия факултет на ВСУ “Черноризец Храбър”, град Варна.

Дисертационният труд е с обем от 416 страници, като включва увод, изложение в шест глави, заключение, списък с използване литература и четири приложения. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени изводи. Списъкът на използваната литература се състои от 266 заглавия на български, руски и английски език.

Авторът на дисертационния труд е докторант на самостоятелна подготовка в катедра “Правни науки” при Юридическия факултет на ВСУ “Черноризец Храбър” – гр. Варна.

Защитата на дисертационния труд пред научното жури ще се състои на 21. 02. 2023 г. в 14. 00 часа в заседателната зала на ВСУ “Черноризец Храбър”. Материалите за защитата са на разположение на интересуващите се в канцеларията на катедра “Правни науки” при Юридическия факултет на ВСУ “Черноризец Храбър”, при секретаря на катедрата.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА РАБОТАТА

1.Актуалност на темата	1
2.Степен на разработка на темата на изследването.....	4
3.Обект и предмет на изследването	6
4.Цели задачи на изследването.....	7
5.Методологични основи на изследването.....	7
6.Научна новост на дисертационното изследване.....	8
7.Теоретичното и практическото значение на резултатите от изследването.....	9

II.ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА.....

III.КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....

Първа глава - “Методология на криминалистическата
идентификация на човек”.....

Втора глава – “Идентификация на човек чрез следи от
ръце”.....

Трета глава – “Идентификация на човек чрез следи от
крака, зъби, устни и други части на човешкото
тяло”.....

Четвърта глава – “Идентификация на човек чрез
одорологични следи”.....

Пета глава – “Идентификация на човек чрез почерк и
писмена реч”.....

Шеста глава – “Идентификация на човек по външни
признаци, глас и говор”.....

Заклучение.....

Изводи.....

Препоръки.....

IV.НАУЧЕН ПРИНОС НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....

.....

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА РАБОТАТА

1. Актуалност на темата

За ефективното и бързо разкриване и разследване на извършено престъпление, издирване на изчезнал човек или престъпник, от фундаментално значение е идентифицирането на участника (участниците). За целта се използват всички криминалистични средства за събиране и изследване на доказателства, както и всички научно-технически средства и методи в криминалистиката за идентификация на човек според неговите индивидуални характеристики.

В практиката, криминалистиката често използва идентификационния метод, поради неговата общонаучност, универсалност и достъпност. Независимо от многообразието на методите за идентификация на човек, “традиционен” е методът за идентификация по пръстови отпечатьци, основаващ се на индивидуалността на папиларните линии на пръстите и дланите на ръцете. Обещаващо бъдеще за дактилоскопията се наблюдава в използването на съвременните методи - еджеоскопия и пороскопия, които ще позволят преодоляването на проблема с отхвърлянето като непригодни за изследване материали, които са недостатъчни по обем или с ниско качество. Досега у нас не е провеждано пороскопско емпирично изследване чиито резултати да се въведат в българската експертна практика. Изследването на посочения проблем в дисертационния труд запълва този дефицит и целта му е да се изследват свойствата на порите, механизма на тяхното отражение в следите от ръка, както и обективната възможност за сравнителен анализ между получените експериментални следи и използваните като сравнителни образци отпечатьци на изследваните лица.

В съвременния етап на идентификацията усъвършенстването на методите на изследване на трасологични следи оставени от човек, спомагат за бързото и ефективно установяване на обективната истина по делото. Назначаването на идентификационно изследване на “нетрадиционни” следи – от устни, уши, чело, нос ще доведат до

преодоляване на “скептицизма” относно този вид следи. По безспорен път световната практика доказва, че следите от кожата на главата на човек не отстъпват по значение от папиларните следи на ръцете. Тяхната специфичност се дължи на уникалността на свойствата на следообразуващите зони.

Друг актуален проблем е, недостатъчната теоретична и методологична разработка на някои от методите за идентификация на човек, както и недостатъчната информираност на разследващия орган и съда относно даден нов – “нетрадиционен” метод за идентификационно изследване. На сегашния етап на идентификация одорологичният метод за идентификация на човек няма общопризната единна теория. Резултатите от одорологичните изследвания се признават само като експертни справки. Това схващане е породено от недоверие към получените резултати от идентификацията, тъй като тя се извършва от куче-биодетектор. Посочените обстоятелства провокират една от целите ни в бъдеще – одорологичната идентификация да се превърне в самостоятелен вид доказателство в наказателния процес, което ще се осъществи, чрез преодоляване на скептицизма и процесуалния консерватизъм относно този метод за идентификация на човек.

Методът на криминалистическа идентификация на говорещия чрез фонограми на речта дължи актуалността си на спецификата на гласовите данни, отразяващи признаците на устната реч, които са индивидуални за всеки човек. Теоретичните и приложните аспекти на изследването на устната реч в криминалистиката изискват цялостна разработка с участието на специалисти от различни области на знанието, необходимост от унифицирана методика за изследване на речевия сигнал, адаптирана към реалностите на съвременния свят.

Процесът на установяване тъждеството на човек, чието изображение е запечатано на фотоснимка или видео изображение иззето от местопроизшествие, се явява една от ключовите задачи на криминалистиката и съдебните експертизи. Прогресивното развитие на различните видеотехнически средства и тяхното масово приложение ги превръща в ценен, в някои случаи и единствен източник на информация за извършени престъпления. Методиката

обаче за провеждане на портретна експертиза (лицево разпознаване) с помощта на фотоснимки не е подходяща за целите на изследване по видео изображения, тъй като не спомагат за пълната криминалистическа идентификация на човек. Причина за това е, че методиката е пригодена към фотоснимки с добре отразени елементи от признаците на лицето, а не към видео изображение. Проблемът с получаването на видео изображения на външния вид на човек в качеството на сравнителни образци не са разгледани подробно в криминалистическата литература, липсват организационни и тактически препоръки относно получаването им.

През XXI в. се развиват комуникациите, високите технологии, космическите изследвания. Процесът на идентификация става по-бърз и точен, улесняван от високоскоростен трансфер на автоматизирана информация, съхранявана в базите данни (за проверка на пръстовите отпечатъци, фотоснимки за идентификация). Новите постижения в различни научни области навлизат и се използват ефективно в криминалистиката (идентификация на човек чрез ДНК проби и др.). В последните години навлиза използването на биометрични системи за идентификация на човек при разкриване и разследване на престъпления, което поражда необходимостта от разработване на конкретни препоръки и методики при използването на биометрията с цел идентификация на човек.

В практиката за провеждане на различни видове идентификационни експертизи, преди всичко не е отдадено нужното внимание на новите научни средства и методи. Новото време и новият живот не само диктуват необходимостта от запълване на съществуващите празнини в знанието, но и търсене на причините за тези пропуски и пътища за тяхното преодоляване. Посочените проблеми се коренят в слаба техническа база; отсъствие на програми и курсове за усвояване на методиките на цялостната система от методи за идентификация на човек. Всичко това определя важността, актуалността, теоретичната и практическата значимост на темата за криминалистическата идентификация на човек, тъй като научните трудове, посветени на дадената тема са

предимно от миналия век и не отговарят на съвременните технически средства и методи, прилагани в настоящия момент.

2. Степен на разработка на темата на изследването

Въпросът за криминалистическите методи за идентификация на човек е представен въз основа на задълбочен преглед на българската, руската и западната литература. В областта на криминалистиката и съдебната експертиза са посветени трудовете на: Т. В. Аверянова, Р. С. Белкин, Р. Беленски, К. Бобев, Ив. Боев, Ив. Вакарелски, М. Виденов, А. И. Винберг, Е. И. Галяшина, Л. Георгиев, Г. Л. Грановски, А. М. Зинин, В. А. Жбанков, А. А. Ексархопуло, Е. П. Ищенко, Й. Йорданов, С. Йорданов, В. Я. Колдин, И. Ф. Крилов, Й. Кунчев, Е. Локар, Н. П. Майлис, Г. Михайлов, С. И. Ненашев, Д. Несторов, В. А. Образцов, В.Ф. Орлова, Г. И. Поврезнюк, Е. Р. Росинская, Н.В. Терзиев, А. А. Топорков, В. А. Снетков, И. С. Фомин, Ш. Н. Хазиев, Ц. Цеков, А. Р. Шляхов и др.

В качеството на теоретична база на изследването са използвани трудовете относно: Методиката за криминалистическо изследване на следи от човешки зъби и техните протези, които се разработват и усъвършенстват в трудовете на руските криминалисти А. И. Миронов, Г. Л. Грановски, Н. П. Майлис, Н. П. Дудин, Т. Л. Седова, Р. С. Белкин, Е. Р. Росинская и др. По въпросите, свързани с изучаването на нетрадиционните следи от кожата на главата, се занимават такива учени, като: А. И. Дворкин, И. В. Контор, А. И. Миронов, С. И. Ненашев, А. С. Татарчук, Ю. Г. Торбин, Ш. Н. Хазиев. По проблема за изучаването на възможностите за използване на нетрадиционни следи от кожата на главата и идентифицирането на човек по следите от устни, в криминалистическата литература са писали: А. И. Миронов, А. А. Леви, А. Я. Дворкин, А. В. Чантурия, Г. Грановски, Н. П. Майлис. Относно криминалистическото изследване на следи-миризми от човек, през различните периоди от време, са писали много учени-криминалисти, специалисти в тази област, като най-голям дял се

отделя на руските (съветски) криминалисти: Т. В. Аверянова, Р. С. Белкин, А. И. Винберг, А. М. Зинин, А. К. Кавалиерис, М. В. Кисин, В. С. Митричев, Т. Ф. Мойсевой, Е. Р. Росинская, М. В. Салтевский, С. С. Самищенко, В. А. Снетков, М. С. Строгович, В. И. Шиканов, Н. Н. Тарнаев, А. Р. Шляхов, Н. П. Яблаков, Bednarek T., Bruckner G.H., De Bruin J.C., Vyhnaek O., Gross G., Derda W, Janza F., Kalmus H., Most K., Neuhaus W., Petranek G., Schoon G.A.A, Sommerville B., Sutowski G., Szinak J., Widacki J. и др. Принос в развитието на теоретичните основи на съдебно-почерковата експертиза имат: С. М. Потапов (дава определение за почерка като обект на криминалистическа експертиза; систематизира общите и частните признаци на почерка); А. И. Винберг (разработва модел на общата методика на идентификационната почеркова експертиза; дава определение на понятието “относителна устойчивост на почерка”); Д. Д. Хмъйров (работи върху установяване на динамичния характер на почерка, неговата променливост и стабилност); С. И. Тихенко (изследва индивидуалността на почерка); Б. М. Комаринец и Б. И. Шевченко (систематизират признаците на писмената реч, общи и частни признаци на почерка); В. Ф. Орлова (работи върху разработване на теорията за съдебно-почерковата идентификация). Принос в областта на изследване на почерка имат и трудовете на А. А. Елисеев, Н. В. Терзиев, М. А. Сегай, В. В. Томилин, Л. Е. Ароцкер и др. У нас от значение в областта на съдебно-почерковите експертизи са трудовете на Ив. Вакарелски, Ц. Цеков, К. Бобев, Ан. Ангелов, Ст. Лозев, Р. Беленски, Д. Несторов и др. Над проблема за подписа като обект на криминалистическо изследване са работили: Л. Е. Ароцкер, Л. Ш. Горгошидзе, В. А. Ефремов, Ф. Ф. Орлова, Л. А. Съйсоева, В. В. Липовский. А от българските учени криминалисти, това са Р. Беленски, Ц. Цеков, Д. Несторов и др. Въпреки че липсва широко приложение, редица автори разработват в трудовете си проблема с прилагането на езиковите (лингвистичните) знания в криминалистиката, като специално място са отделили на учението за признаците на писмената реч: С. М. Вул, А. И. Винберг, Г. Л. Грановски, А. В. Кудрявцева, Ю. Г. Корухов, М. В. Салтевски, Н. Т. Михайлов, Е. С. Росинска, Н. П. Яблаков, Р. С. Белкин, Т. В. Аверянова, Б. Н. Морозов, А. М. Зинин,

А. Ю. Комисаров и др. Значителни заслуги в по-нататъшната разработка на методите и техническите прийоми в идентификацията на човека по признаците на външността принадлежат на В. А. Бокариус, С. М. Потапов, Н. В. Терзиев, И. Н. Якимов, А. А. Гусев, В. А. Снетков, З. И. Кирсанов, П. Г. Орлов, А. П. Переступкин, А. М. Зинин, И. Ф. Панталеев, П. П. Цветков и др. Учени, които се занимават с изследване и предявяване на фонограми за разпознаване и съдебно-фоноскопна експертиза са: Е. И. Галяшина, Т. И. Голощатов, И. Е. Богданов, Г. Л. Грановски, В. Р. Женило, А. Ш. Каганов, В. А. Снетков, П. В. Салтевски и др. Те разработват теоретичните ѝ основи като самостоятелна област на научните знания. Формулират предмета на фоноскопната експертиза. У нас относно същността на фоноскопната експертиза са писали Д. Лалчев, И. Сивриев, К. Блажев.

Емпиричната основа на изследването се основава на резултатите от проведеното пороскопско емпирично изследване на отпечатъци от ръце на 100 човека, получени при тяхното дактилоскопиране. През периода 2018 – 2019 г. се проведе анонимно анкетно проучване, включващо две анкети: първата с 16 въпроса, а втората с 21 въпроса. Анкетите са попълнени от служители в сектор ”Базова научно-техническа лаборатория” към отдел “Криминална полиция” при ОДМВР – Видин, Плевен, Пловдив и София, както и с участието на служители на Гранична полиция – Варна. Анкетирани са общо 48 вещи лица - 95,8% от включилите се в анкетното проучване са мъже и 4,2% жени.

3. Обект и предмет на изследването

Обект на дисертационното изследването са криминалистическите методи за идентификация на човек.

Предмет на изследване се явяват теоретичните положения в криминалистиката и теорията на съдебната експертиза и използването на идентификацията на човек чрез прилагане на

система от криминалистически методи, разгледани от гледна точка на науката и практиката в България и други страни.

4. Цел и задачи на изследването

Целта, която си поставя настоящето изследване е систематизация и теоретично обобщение на криминалистическите методи за идентификация на човек.

За нейното реализиране трябва да се решат следните задачи:

- да се обобщят и анализират теоретичните и практически основи на същността на криминалистическата идентификация на човек чрез използване на: а) дактилоскопния метод; б) пороскопския метод; в) одорологичен метод; г) фоноскопски метод; д) графичен метод; е) автороведческа експертиза; ж) графометричен метод; з) фотопортретната експертиза;

- анализ на възможностите за развитие и усъвършенстване на методите за криминалистическа идентификация на човек;

- изследване на нивото на професионалната компетентност на експертите при провеждането на различните видове идентификационни експертизи;

- предлагане на възможности за усъвършенстване на методиката на някои видове експертизи (портретна експертиза по видеоизображение; одорологична експертиза и др.).

5. Методологични основи на изследването

В дисертационния труд са използвани няколко научни метода на изследване за постигане на поставената цел и решаване на научноизследователските задачи.

С историческия метод е направено проучване на развитието на учението за идентификацията на човек в България, Русия (СССР) и Западните страни.

Сравнителният метод е използван за установяване значимостта на идентификационните признаци – общи и индивидуални и самостоятелното им значение. За пълното и

всестранно изясняване на тяхната стойност в процеса на идентификация на човек са приложени методите на *анализ* и *синтез*.

Логическа връзка и *последователност* са използвани при описанието на закономерностите при отразяване на различните индивидуални признаци и оценка на идентификационната им стойност.

Методите на *статистическо* и *емпирично проучване* са приложени при провеждането на настоящето емпирично изследване, както и при анкетата за запознаване със състоянието и приложението в практиката на различните криминалистически методи за идентификация на човек.

Чрез прилагането на посочените научни методи се постига комплексно и последователно изследване на проблема като цяло, на поставените задачи и се създава възможност за осъществяване на поставената цел.

6. Научна новост на дисертационното изследване

До момента, у нас разглежданата тема не е била предмет на комплексно монографично изследване. За първи път в България се изследват свойствата на порите, механизма на тяхното отражение в следите от ръка, както и обективната възможност за сравнителен анализ между получените експериментални следи и използваните като сравнителни образци отпечатащи на изследваните лица.

За първи път у нас се разглежда въпроса за използване на татуировката за криминалистическа идентификация на човек и се прави систематизирана научна класификация на различните видове татуировки с криминалистическо значение, която да бъде приобщена към Наредбата за реда за извършване и снемане на полицейска регистрация и използвана за обработка на лични данни на привлечени като обвиняеми, за умишлени престъпления от общ характер.

Разглеждат се пътищата за усъвършенстване на системата от методи за идентификация на човек, отчитайки прогресивното развитие на технологиите и ново възникващите научни изследвания.

7. Теоретичното и практическото значение на резултатите от изследването

Теоретичната и практическа значимост на дисертационното изследване се определя от общата му насоченост към систематизация и теоретично обобщение на криминалистическите методи за идентификация на човек, както и към усъвършенстване и повишаване ефективността на дейността на разследващите органи и вещите лица при идентифицирането на лице извършило престъпление или безследно изчезнал човек. Практическото приложение е насочено към възможността, резултатите от проведената пороскопска криминалистическа идентификация на човек, да намерят приложение в дейността на разследващите органи и вещи лица, в процеса на разкриване и разследване на престъпления и достигане до обективната истина в наказателния процес. Дисертационното изследване може да послужи в университетското обучение на студентите по Криминалистика и Съдебнокриминалистически експертизи, а също и в курсове за повишаване на квалификацията на вещите лица.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията се състои от увод, шест глави, съдържащи тридесет параграфа, заключение, списък с използваната литература и приложения. Общият обем на работата е 416 страници, от които основният текст е 369 страници, включително 24 фигури; списък на литературните източници – 20 страници, съдържащ 266 заглавия на български, руски и английски език, изводи и предложения, както и 4 приложения, съдържащи: Протокол за извършена трасологична експертиза, 2 анкетни карти и 2 аналитични справки: на резултатите от анкетата относно провеждането на фотопортретна (лицево разпознаване) експертиза; и на анкетата относно провеждането на одорологична експертиза. Направени са общо 215 бележки под линия.

III. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Първа глава - “Методология на криминалистическата идентификация на човек”

Глава първа съдържа пет параграфа и е посветена на учението за възникването и развитието на теорията за идентификацията на човек в исторически план. Основната цел в тази част е да се изследва като цяло учението за идентификацията на човек, осигуряването на сравнителни образци, системата от методи за идентификационно сравнително изследване, както и различните етапи на идентификационния процес.

В *параграф първи* – **“Човекът като обект на криминалистическа идентификация”**, се разглежда концепцията за индивидуалността, която поставя пред науката задачата за цялостно изследване на човешката индивидуалност, като форма на неговото битие. Човешката индивидуалност е генетично заложена във всички нейни форми на отражение във вид на материални следи. В зависимост от естеството на отражението се образуват различни видове следи: от ръце, крака, зъби, устни, уши, глас, говор, миризма, външни признаци и др. От вида на следите се определят и съответните форми на идентификация: дактилоскопна; трасологична; балистична; почеркова; автороведческа; одорологична; фоноскопна; хабитоскопна и генна.

В *параграф втори* – **“Идентификацията на човек като познавателен процес”**, е направен кратък преглед на различните схващания за същността на криминалистическата идентификация в исторически план. Положителният извод за тъждество се използва като доказателство по наказателни и граждански дела и определя криминалистическата идентификация като един от основните способности за установяване на обективната истина при разследване и разкриване на престъпления.

В *параграф трети* – **“Осигуряване на сравнителни образци”** се разглежда същността, предназначението и видовете сравнителни образци, които са със самостоятелен процесуален статут на обекти в криминалистическата експертиза. Обръща се

внимание на процесуалната регламентираност за изземването на сравнителни образци в НПК чл. 146, ал. 1-2 и липсата на такава в ГПК.

Актуален е въпроса с приложението на принудителна мярка при вземането на сравнителни образци, в случаите на отказ от страна на обвиняемия и заподозрения. С новите промени и допълнения в НПК, в чл. 146, ал. 3, се регламентира принудителното изземване на сравнителни образци на лицата посочени в ал. 1 и 2, с разрешение на съответния първоинстанционен съд.

В *параграф четири* – “Система на методите за идентификационно сравнително изследване”, се посочват подробно методите, които криминалистиката използва за обезпечаване на научно обосновано решение на въпроса за тъждеството на материалните обекти по тяхното отражение и разрешаване на практически задачи. Методите използвани в криминалистиката се разделят на: общонаучни; криминалистически; и методи на други науки. Идентификационната задача, която се поставя на вещото лице не може да се реши с използването само на един метод. Различните методи играят доминираща и спомагателна роля в отделните стадии на идентификационното изследване. Неправилното им приложение нарушава изискванията за обективност, всестранност и пълнота.

В *пети параграф* – “Етапи на идентификационното изследване”, са представени стадията, през които преминава идентификацията, като всеки предшествващ етап подготвя и прави възможен следващия.

Предварително изследване. През този етап вещото лице констатира начина на опаковане и транспортиране на обектите на експертизата; проверява дали са настъпили някакви изменения в състоянието им; дали обектите на експертиза са пригодни за провеждане на идентификационно изследване; при какви условия трябва да се съхраняват.

Разделно изследване. През този етап последователно се изучават идентифицируемият и идентифициращият обект.

Изследват се общите и индивидуалните идентификационни признаци на обектите.

Сравнително изследване. Етапът на сравнителното изследване е основен в процеса на идентификация. Задачата, която се поставя е – сравнение на общите и индивидуалните признаци на идентифицируемия и идентифициращия обект. Първо се сравняват общите признаци, ако се установи, че няма сходство между тях, се прекратява по-нататъшното им изследване, т. к. различната груповата принадлежност изключва възможността за тъждество между тях. При установено сходство в общите признаци се преминава към сравнително изследване на едноименните индивидуални признаци на обектите на идентификационната експертиза.

Оценка на резултатите от идентификационното изследване. През този етап се оценяват откритите в процеса на сравнително изследване съвпадения и различия на едноименните общи и индивидуални идентификационни признаци на сравняваните обекти. При оценката се отчита идентификационната значимост на сравняваните идентификационни признаци, като се вземат под внимание тяхната идентификационна значимост, обусловена от честотата на срещане, степента на устойчивост и зависимостта им от други признаци. Изводите на вещото лице могат да са категорични или вероятни (положителни или отрицателни). За някои видове експертизи съществува минимален количествен критерий, на базата на който се решава въпроса за тъждеството. Но освен количествените, трябва да се отчетат и качествените критерии (естеството на сравняваните индивидуални признаци). Прието е в практиката, че колкото по-рядко се среща даден признак, толкова по-голяма е неговата идентификационна стойност. Тази индивидуалност на признаците предполага и по-нисък количествен критерий.

Резултатът от идентификационното изследване се приема като доказателство при условие, че е спазен установения в НПК ред за назначаването му; заключението на вещото лице е изготвено по установения процесуален ред; предметите, обект на идентификационно изследване са иззети по реда предвиден в НПК и притежават качествата на доказателство.

Втора глава – “Идентификация на човек чрез следи от ръце”

Втора глава се състои от пет параграфа. Проследява се повече от 140 – годишната история на изучаване строежа на папиларните линии (на пръстите и дланите на ръцете). Обръща се внимание и на историята на възникване и развитие на дактилоскопията в България. Специално място се отделя на автоматизираната дактилоскопна система AFIS и ЕВРОДАК. Разглежда се същността на пороскопната идентификация и резултатите от проведеното емпирично пороскопско изследване.

В първи параграф – “Исторически преглед на дактилоскопната идентификация”, се проследява дългогодишната световна история на възникване на дактилоскопията.

Интересът към рисунъка на пръстите е още от древни времена. В множество артефакти се наблюдават издълбани върху камък орнаменти, наподобяващи повърхността на кожата на пръстите и дланта на ръката. Пръстовите отпечатыци върху восък или глина са използвани вместо подпис в официални документи, за удостоверяване на сключени договори. Няма писмени доказателства за това, дали в древността са знаели, че пръстовите отпечатыци са уникални и неповторими, или са отдавали друго значение при поставянето им.

През XIX в. се поставят основите на научния период на дактилоскопията. Създадената система за идентификация, в която се включва антропологичния и дактилоскопния метод се наричала икнофалангометрия (icnofalangometria), а от 1893 г. се определя като “дактилоскопия”. С усъвършенстваната класификационна система на пръстовите отпечатыци, се поставя основата на нова ера в дактилоскопията. От 1901 г. тя се използва в Скотланд Ярд, превръщайки се в най-популярната и използвана система за класифициране на пръстови отпечатыци в Европа.

Направен е преглед на развитието на дактилоскопията в България. От проучените източници става ясно, че България възприема принципите на руската (съветска) криминалистика

относно дактилоскопния метод. Официално, дактилоскопната регистрация у нас започва да се прилага на 01. 01.1909 г. До 1952 г. в България дактилоскопните карти се класифицират по цифрово-буквената формула на системата “Хенри-Галтон”. След това се въвежда съветската дактилоскопна идентификационна система “Сименовски”, която е десетопръстна. В края на 70 – те години започва да се използва полуавтоматизираната дактилоскопна система “С-8”, която претърпява няколко промени. От края на 1998 г. в България започва внедряването на Националната автоматизирана дактилоскопна система – AFIS, с която се повишава ефективността на дактилоскопната идентификация.

В параграф втори – “Индивидуални свойства на пръстите и дланта на човек”, се разглеждат основните свойства на папиларните линии, които им придават висока идентификационна стойност, а именно: индивидуалност, устойчивост (неизменяемост) и възстановимост.

Представя се законната регламентация за вземане на пръстови отпечатьци от обвиняеми и заподозрени за извършване на дактилоскопна идентификационна експертиза: чл. 146 НПК; чл. 68, ал.2, т. 2 ; чл. 71, ал.2, т. 1 от ЗМВР, както и в чл. 11, ал. 3 - Наредбата за реда за извършване на полицейска регистрация. В чл. 146, ал. 2 НПК се фиксира вземането на пръстови отпечатьци освен от обвиняеми и от свидетели, които са били в досег с предмети в дадено помещение, преди извършване на престъпното действие и е възможно неволно да са оставили следи.

В параграф три – “Обект, предмет и методи на дактилоскопната експертиза. Етапи на дактилоскопното идентификационно изследване”, се разглеждат, както следва:

Обект на дактилоскопната експертиза са следи от ръце (отпечатьци и фотоснимки) иззети от местопроизшествието или проявени в лабораторни условия и сравнителни образци - отпечатьци на пръсти и длани иззети от извършители на престъпления или заподозрени лица, снети на дактилоскопен лист или дактилостопна карта, или електронно копие в базата данни на AFIS.

Предмет на дактилоскопната експерта е установяване на тъждество или различие между следи от пръсти и длани и пръстите и дланите на човек, който се предполага, че ги е причинил.

Основният, традиционен **метод** за дактилоскопна идентификация е сравнението между общите и индивидуалните признаци на папиларните линии в следата и сравнителния образец. От 1999 г. се използва машинният способ за изследване на следи от пръстите на ръцете и дланите, което прави идентификационния процес по-бърз и ефективен при установяване извършителя на престъпление.

В **параграф четвърти** – **“Автоматизирани идентификационни системи”** се обръща специално внимание на Автоматизираната дактилоскопна система AFIS и ЕВРОДАК. AFIS е автоматизирана система за дактилоскопна идентификация на лица, извършили престъпления от общ характер, с цел установяване на тяхната самоличност. Чрез нея се проверяват дактилоскопни следи, без да се записват данните за тях в системата; извършва се идентификация “на живо”, чрез автоматично снемане на отпечатъците на показалците на двете ръце на проверяваните лица и се сравняват с отпечатъците, които се съхраняват в базата данни на системата.

С приемането на България в Европейския съюз се изгражда трета подсистема – ЕВРОДАК. Тя работи на базата на Дъблинската конвенция от 1990 г. и Дъблинският Регламент № 343/2003 г. Евродак представлява автоматизирана дактилоскопна идентификационна система с централизирана за страните-членки на ЕС база данни. В нея се съдържат пръстови отпечатъци на лица, търсеци международна закрила, незаконно пресекли държавната граница и лица, незаконно пребиваващи в страната.

В **параграф пет** – **“Пороскопна и еджеоскопна идентификация”**, са представени историческите аспекти на възникването на пороскопията и особеностите в строежа на порите. С основание можем да твърдим, че идентификация на човек, основана на пороскопията е също толкова точна и надеждна, колкото и по рисунъка на папиларните линии, което се базира на резултатите от емпиричното изследване.

За баща на пороскопията се приема френският криминалист д-р Едмонд Локар, 1912 г. На базата на опитите и изследванията, той успява да разработи методиката на пороскопското изследване. При сравнението се основава на големината, формата, относителната позиция и честота на появяване на порите. Той наблюдава, че те са постоянни, неизменни и индивидуални както папиларните линии и са от значение за установяване на идентичност в случаите, когато наличните папиларни линии не осигуряват достатъчно признаци.

Подробно се описват характеристиките на порите, които ги отличават една от друга. Те са необичайно различни по **форма, размер, местоположение, численост/брой на единица площ** и не се променят през целия живот на човека.

В хода на проведеното емпирично изследването се установи, че преобладаващият **брой** пори в 1 см. от папиларната линия е 5 или – 8% от изследваните пръстови отпечатъци;

Разстоянието между порите е изчислено на базата на броя на порите в една папиларна линия и той никога не е еднакъв. Установи се, че в повечето случаи порите в една папиларна линия са разположени почти една до друга, с по-малко пространство между тях; други са разположени на известно разстояние;

Размерът на порите се установява чрез извършване на сравнителен анализ на всички пори в отпечатъка. Определя се най-голямата пора и спрямо нея другите се подразделят на: малки, средни и големи. В настоящето изследване преобладават порите със среден размер - 61 %, на второ място са с голям размер - 35 %, с най-малка честота са порите с малък размер - 4 %;

Порите имат различна **форма**: кръгла, елипсовидна, на геометрична фигура (квадрат, правоъгълник, ромб, трапец, триъгълник) и др. Честотата на всеки вид се определя чрез преброяване на броя на порите с конкретна форма. По време на изследването се установи, че в един и същ отпечатък върху една папиларна линия се наблюдават пори с различна форма. Разграничиха се 18 различни форми в 100 изследвани отпечатъка от ръце. Най-често срещаната форма е правоъгълна - 42%. Порите с елипсовидна форма са - 21%. Квадратната и звездовидната форма се

наблюдават в еднакви стойности, по 12%. С 1% разлика ги следват кръговидните пори – 11%. Констатира се, че порите с определена форма са разпръснати по целия отпечатък, а не са разположени заедно.

Разположението на порите в папиларните линии не е обусловено от някаква устойчива закономерност. Могат да бъдат разположени в средата или в периферията на папиларната линия. Порите разположени в центъра на папиларната линия са винаги с определена граница и се наричат затворени пори. Тези пори, които се намират в периферията на папиларната линия могат да бъдат затворени, но се наблюдават и пори с разкъсани граници, т.е. от отворен тип или т. нар. отворена устица към браздата. В настоящето емпирично проучване се констатира, че честотата на срещане на разположение на порите в средата и периферията на папиларната линия е с малка разлика. Преобладават порите от затворен тип, разположени в средата на папиларната линия – 58%, а 42% са от отворен тип с разположение в периферията.

Изследва се още, по какъв начин влияе количеството мастило върху качеството на проявяване на порите. При отпечатъците, проявени с печатарско мастило, почти не се установяват сериозни проблеми при изучаването на порите. При употреба на по-голямо количество мастило, отпечатъците стават много тъмни и не разкриват детайлите на порите или те изобщо не се различават.

Обръща се внимание и на значението на степента на натиск, прилаган при вземането на отпечатъци: слаб, среден, висок. Силата на натиск също оказва влияние върху яснотата на детайлите на порите. При средна степен на натиск се разкриват ясни пори, с ясно определени граници, чисти пори и подробности на детайлите. При силен натиск – папиларните линии се разширяват в отпечатъка, така се намалява разстоянието между тях и детайлите на порите не са ясни.

Настоящото емпирично изследване е ограничено по отношение на изследваните обекти (само 100), но резултатите са обнадеждаващи. Безспорно, пороскопията има своите ограничения, които налагат задълбочено проучване, но същевременно с това тя е доказала своя потенциал. Нужно е резултатите от проведените

изследвания да се използват в практиката, с цел разработване на съвременна методика за пороскопна идентификация, която ще допринесе за повишаване нивото на разкриваемост, качеството и ефективността на разследване.

Разглежда се и значението на еджеоскопната идентификация. Малък е броят на проведени идентификационни експертизи от този вид. Причините се коренят в ограничения брой научни публикации по темата.

Трета глава – “Идентификация на човек чрез следи от крака, зъби, устни и други части на човешкото тяло”

Трета глава се състои от четири параграфа. В нея се проследява процеса на трасологична идентификация на човек чрез следи от крака, зъби, нокти, устни, уши, чело, бузи и брадичка. Разглеждат се различните методи и технически средства използвани в идентификационния процес.

В *първи параграф* – “Същност и идентификационни свойства на следите от крака”, са разгледани обекта, въпросите, методите за откриване, начините за фиксиране на следи от боси крака и етапите на провеждане на идентификационно изследване. Описват се различните видове следи от боси крака, като материално фиксирано отражение на външния анатомичен строеж на стъпалото и морфологичните особености на ходилото, които се отразяват в следата.

Обръща се внимание на различните методи за изземване на следи от боси крака, както и общите и индивидуалните идентификационни признаци. Подробно се описват начините за осигуряване на сравнителни образци, гарантиращи провеждането на идентификационното изследване за установяване или липса на тъждество.

В *параграф втори* – “Идентификация на човек чрез следи от зъби”, се описва криминалистическото значение на следите от зъби, което се основава на възможността да се установи механизма на тяхното образуване; да се изяснят особеностите на строежа на зъбния апарат и отражението на зъбните дъги; изучаване на следите

от протези, които позволяват по тях човек да бъде идентифициран. Едновременно с това се разглеждат и функционалните особености на конкретната челюст на човек, проявяваща се в процеса на отхапване или захапване.

Специално внимание се обръща на случаите, когато следите от човешки зъби се откриват върху човешкото тяло. Под внимание се вземат особеностите на кожата като следовъзприемащ обект, както и на бързото ѝ видоизменение – видими кръвонасядания върху кожата, предизвикани от болезнените процеси, които протичат.

По-нататък се разглежда проблема за успешното протичане на идентификационното изследване, което се гарантира от подсигурирането на сравнителни образци. От значение е да се познава методиката за вземане на сравнителни образци, когато следите от човешки зъби са повърхностни и са се отразили зъбните дъги.

Практиката показва, че именно изследването на зъбния апарат на скелетиран труп или непознато лице, се явява единствена възможност за идентификация на човек.

В параграф три – “Идентификация на човек чрез следи от нокти”, е описана възможността за тяхното идентификационно изследване.

Посочват се причините за ограниченото назначаване на този вид идентификационна експертиза. От една страна, проблемът за идентификационното изследване на човешки нокти не е изчерпателно развит в криминалистическата литература, липсват обособени пособия, в които да се посочва криминалистическото им значение. От друга страна, идентификационното изследване се възпрепятства от сравнително бързото изменение на тези участъци от ноктите, които участват в следообразуването, което се обяснява със сравнително бързия растеж на ноктите, а това намалява значително техния период на идентификация.

В параграф четири – “Други форми на идентификация на човек чрез хомоскопни следи-отпечатъци”, се визира използването на методи за изследване на “нетрадиционни” трасологични следи оставени от човека (следи от челото, носа,

устните, брадичката, бузите и ушите), за установяване на обективната истина по делото, както и използването на допълнителни възможности за разкриване и разследване на престъпления.

Подробно е разгледан състава и функциите на кожата на главата на човек, която е без папиларни линии по повърхността. С въвеждането от А. Бертийон на антропометрията в криминалистическата практика за разследване на престъпления, се обръща внимание на значението на признаците на *ушите* и възможностите за използването им за идентификация на човек. Посочват се стъпките за криминалистическа идентификация на извършителя на престъпление по отпечатъците на ушната мида: разработване на методи, целящи точно определяне на размерните характеристики на анатомичните образувания на ушната мида; определяне съотношението и честотата на срещане на признаците и създаване на достъпни методи и техники, изключващи субективността при оценяване на резултатите.

По безспорен път световната практика доказва, че следите от кожата на главата на човек не отстъпват по значение от папиларните следи на ръцете. Тяхната специфичност се дължи на уникалността на свойствата на следообразуващите зони.

Четвърта глава – “Идентификация на човек чрез одорологични следи”

В четвърта глава са включени пет параграфа, в които се разглеждат одорологичните следи като обект на идентификация, а също така и приложението на специфични методи в процеса на одорологичното изследване.

В *първи параграф* – “Кратък исторически преглед на одорологичната идентификация”, се изяснява понятието и значението на криминалистическата одорология. Терминът одорология произлиза от латинската дума – *odor* – “миризма” и гръцката *logos* – “учение, наука”, т. е. “учение, наука за мирзмите”. В Русия се използва термина олфакторна идентификация вместо одорологична идентификация. Терминът “*olfactus*” е с латински

произход и означава “миризма”, а във Forensic science – американската криминалистика, одорологичните следи се определят като scent – миризма, аромат.

В исторически аспект се проследява използването на одорологичните следи с идентификационна цел. През втората половина на XX в. одорологичните следи стават предмет на научно изследване. За първи път в България одорологичният метод се прилага през 60-те години на XX в., а апогея си достига през 80-те години.

Представят се мненията на последователите и противниците на научната основа на криминалистическата одорология. Понататък одорологичната идентификация се разглежда като експертно изследване, което е възможно благодарение на индивидуалността на човешката миризма и на възможността да се идентифицира от специално обучено куче – биодетектор.

В **параграф втори** – “Обект и предмет на одорологичната експертиза”, се разглежда обекта на одорологичната идентификация, който се характеризира със специфични особености – обектите са невидими, практически не усещани се от чувствените органи на човека, но характеризиращи се с индивидуалност, относителна устойчивост и отражение.

В **параграф три** – “Методика на одорологичната идентификация”, се проследява специфичността на методологията на извършване на одорологична експертиза. Специално внимание се обръща на изискванията при фиксиране и изземване на одорологични следи. Изброяват се правилата, които трябва да се спазват при провеждане на този вид идентификационно изследване, за да се гарантира неговата обективност. Посочват се разликите в изискванията между България, САЩ и Аржентина.

В **параграф четири** – “Осигуряване на сравнителни образци”, детайлно се описва специфичната технология на изземване на експериментални сравнителни образци в България, САЩ, Аржентина и Финландия. Съпоставят се приликите и разликите.

В **параграф пет** – “Въпросът за доказателственото значение на резултатите от одорологичната идентификация”, се

представят множеството проблеми и дискусии по повод използването на резултатите от одорологичните идентификационни изследвания в доказателствения процес.

Систематизирано, диференцирани в три групи са представени мненията относно възможността за използване на одорологичните следи като доказателство и доказателственото значение на одорологичната идентификация:

- в първата група се включват тези, които безусловно приемат значението на одорологичните следи и използването им в процеса на доказването;
- към втората група се отнасят мненията, че одорологичните следи могат да се използват в процеса на доказване, но само те са недостатъчни;
- в третата група се включват, изказващите скептично мнение по въпроса, а именно, че одорологичната идентификация не може да се прилага в процеса на доказването, тъй като одорологичните следи не са доказателства по делото. Според скептиците, одорологичните следи могат да се използват само в оперативноиздирвателната дейност.

Петата глава – “Идентификация на човек чрез почерк и писмена реч”

Петата глава се състои от пет параграфа, в тях се разглеждат методите за графична идентификация на човек. Обръща се внимание на графометричния метод, който не се използва широко в практиката на вещите лица. Представя се и автороведческата идентификация, възможна благодарение на индивидуалните за всеки човек езикови и интелектуални особености на писмената реч.

В първи параграф – “Кратък исторически преглед на графичната идентификация”, се проследява в исторически план възникването и развитието на писмото и писмените документи, както и необходимостта от извършване на графична експертиза, породена от извършване на престъпления свързани с фалшифициране на писмени документи.

Задълбочено се разглеждат основните направления в развитието и изследването на почерка. Обърнато е внимание на зараждането и окончателно оформяне на методиката за провеждане на съдебно-почерковата експертиза в България.

Във **втори параграф** – “Почерк – понятие. Свойства на почерка”, се разглежда едно от основните биометрични проявления на човек – почерка, който прави възможно идентифицирането му. Изтъкнати са различните мнения относно същността на динамичния стереотип на писане.

По-нататък се посочва влиянието на руската школа върху изучаването на идентификационните признаци на динамичния стереотип на човек и развитието и състоянието на съдебно-почерковата експертиза в България.

В **трети параграф** – “Съдебно-почеркова експертиза – назначаване, обект, предмет и методи за извършване”, се конкретизират обекта, предмета и въпросите, които се решават с назначаването на този вид идентификационна експертиза.

Изтъкнати са изискванията, на които трябва да отговарят сравнителните образци – за сравнение на еднородни образци, съпоставими по индивидуалните си характеристики; надеждни – изпълнени в условията на непреднамереност, което ще гарантира установяване на наличие или отсъствие на тъждество.

Особено място се отделя на диференцирането на изводите на категорични и вероятни, основани на формираното вътрешно убеждение на вещото лице и степента на научна обоснованост на фактите.

Отделя се внимание и се описват подробно промените настъпващи в почерка, които се дължат на умишлени или неумишлени действия на пишещото лице.

В този параграф особено внимание се отделя на подписа, като задължителен реквизит на документите, използван в качеството на удостоверителен знак и защита на документа. Обръща се внимание на въпроса за въвеждане на специални часове в училище за обучение в полагане на подпис.

Подробно се описва системата на идентификационните признаци – общи и индивидуални на подписите, която

значително се различава от тези на почерка.

В четвърти параграф – “Графометричната идентификация на почерк и подпис”, се представя възникналия в началата на XX в. графометричен метод, най-изчерпателно формулиран от д-р Е. Локар. Според него, общият принцип на графометричния анализ се насочва към четири основни математически измерими признака на почерка: размер; посока (направление); прекъсвания (почивки) и форма.

Заклученията при изследването се визуализират под формата на графики - криви. Съпадението или различието в кривите свидетелства за един или различни изпълнители на изследвания графичен материал. За недостатък на метода се сочи абсолютизирането на геометричните пропорции при идентификационното изследване на почерка и подписа.

В пети параграф – “Автороведческа идентификация”, се разглежда същността на автороведческата експертиза, която се основава на това, че въз основа на системата от научни знания за закономерностите на писмената реч, е възможно да се установят подробности за действителната личност на автора на текста на документа и индивидуалните навици, които се разпознават в признаците на писмото.

Научната основа на криминалистическата автороведческа експертиза се базира на комплекса от езикови и интелектуални особености на речта на всеки човек, която е индивидуална и неповторима. Методиката, която се прилага при провеждане на идентификационно автороведческо изследване включва в себе си комплексното приложение на лингвистичен, психолингвистичен, вероятностно-статистически, системно-структурен, количествен и качествения методи.

Шеста глава – “Идентификация на човек по външни признаци, глас и говор”

Шеста глава се състои от шест параграфа, в които се разглежда учението за идентификация на човек по външни признаци, глас и говор и тяхното самостоятелно значение и характеристики.

В **първи параграф** – “Обект, предмет и методи на фотопортретната експертиза”, се разглеждат в исторически план различните определения относно криминалистическата **хабитоскопия** (учението за външните признаци на човек), на руски (съветски) и български учени криминалисти. Подробно се изброяват различните източници на информация за външния вид на човек, техните характеристики и значение.

Подробно се разглеждат анатомични, функционални и съпътстващи признаци на човек, обръщайки внимание и на особените белези. Описват се изискванията, на които трябва да отговарят сравнителните образци – съпоставимост, достоверност и добро качество, напълно да отразяват свойствата на фотоснимките-веществени доказателства.

Методиката на съдебно-портретната експертиза протича през четири стадия, всеки от които със свое съдържание и цел. Тяхното последователно и пълно провеждане, гарантира обективност и научна обоснованост на всяко изследване.

В **параграф втори** – “Идентификация на човек по видеоизображение”, се разглежда провеждането на идентификационно изследване с помощта на видео изображения. Тук се налага използването на допълнителни методи по време на сравнителния етап от изследването, с цел да се постигне обективност и идентификацията да се извърши успешно. На видео кадрите се запечатват голям обем от информация не само за анатомичните признаци на елементите от външността на човек, но и функционални признаци – особености на походката, жестове и т. н., както и някои елементи на съпътстващите признаци (облекло, аксесоари и др.).

Установено е чрез анкетно проучване, че най-често обектите за изследване са видеозаписи от охранителни камери – 69,5%, 60,8% за видеозаписи от банкомати и 47,8% за фотоснимки от документи за самоличност. Липсва ясно утвърдена методика при

провеждане на портретна експертиза на базата на видео изображения, с изключение на някои методически препоръки по въпроса. Пак от анкетата става ясно, че заключенията на вещите лица са: преобладават вероятно положителните заключения – 39,1%, следвани от категорично положителните – 34,7% и при 30,4% се явява невъзможност да се реши по същество идентификацията.

В трети параграф – “Идентифициране на човек по череп и фотоснимка”, се представя графичната антропологична реконструкция на главата по черепа, разглежда се като самостоятелен метод за идентификация, който изяснява взаимоотношенията: кост-меки тъкани, известна още като т. нар. методика за скулптурна реконструкция по черепа.

Методът за краниофациална идентификация на човек, позволява да се използва геометрията на лицето в качеството си на основа за възстановяването му по костни останки. Представен е и друг метод за установяването на самоличността на лице въз основа на **рентгенова снимка**, който се базира на сравнително разглеждане и оценяване на форми, контури и структури на костите. Околоносната кухина (синуса) притежава уникални форми за всеки човек, както и пръстовия отпечатък. Въз основа на тази устойчивост на признака, се подчертава особената пригодност на синусите за установяване на самоличността на човек.

В четвърти параграф – “Татуировката като особен белег за идентификация на човек”, се обръща внимание на особения интерес, който проявява криминалистиката към татуировките.

Изяснява се етимологичното значение на термина “тату” и се проследява в исторически план как се променя, както изображението на татуировката, нейното семантично съдържание, така и мотивите за поставянето ѝ върху човешкото тяло. Чезаре Ламброзо първи обръща внимание на ролята на татуировката в живота на престъпниците. Според него те са израз на нравствения провал на личността. Чрез тях се предава криминалното “досие” на индивида, отношението му към държавните институции, тяхната ориентация и др.

Конкретизира се класификацията според която да се разглежда криминалистическото значение на татуировката. Информацията относно татуировките може да се прилага при полицейска регистрация, следствени и оперативно-издирвателни дейности. Поради това, че са постоянни и устойчиви, те могат да се използват за бърза идентификация.

В *пети параграф* – “Обект, предмет методи на фоноскопната експертиза”, се изследва идентификацията на човек по неговия глас.

Представя се пътя за постигане на обективен анализ на човешкия глас, като сложен и уникален феномен, поставящ изследователите пред задачата, да търсят нови методи и апарати за неговото изследване. Методиката на фоноскопните изследвания се базира на: акустичния метод, фонетико-лингвистичен анализ и инструментални методи. Експертизата на гласа и говора позволява да се достигне до по-обективен и достоверен извод, лишен от субективни фактори, а машинната идентификация на човек по гласа, създава перспектива за получаване на достоверна доказателствена информация.

В *шести параграф* – “Други възможности за идентификация на човек по външни признаци”, се представя навлизането на “нетрадиционни методи”, биометрични данни, като надеждни и трудни за “разбиване” методи за идентификация на човек.

В момента биометричните данни (формата на лицето; ирис и ретина на окото; рисунък на вените; походката и гласа на човек и др.) се използват предимно в частния сектор – в големи корпорация, за достъп до секретна информация. Наблюдава се тенденция за получаване на биометрични данни за все по-голям брой хора и оттам увеличаване възможността за идентификация.

Заключение

Концепцията за индивидуалността поставя пред науката задачата за цялостно изследване на човешката индивидуалност като

форма на неговото битие, а за криминалистическата наука представляват интерес всички форми на отражение на човешката индивидуалност. Генетично заложена във всички нейни форми на отражение във вид на материални следи, т. е. всички материални изменения възникнали във връзка с извършеното престъпление, те се използват за криминалистическа идентификация на човек. Всяка от тези форми има и своите разновидности.

Идентификационната задача, която се представя пред вещото лице не може да се реши с използването само на един метод. Различните методи играят доминираща и спомагателна роля в отделните стадии на идентификационното изследване. Неправилното им използване нарушава изискванията за обективност, всеостранност и пълнота.

Завършеното изследване на теоретичните и практически аспекти на съвременните криминалистически методи за идентификация на човек, позволяват да се направят следните изводи и предложения.

Изводи:

1. Все по-често традиционното дактилоскопно идентификационно изследване се сблъсква с проблеми с идентифицирането на човек, породени от недостатъчен обект на изследвания материал и/или “негодни” следи за идентификация. Този проблем ще се преодолее с помощта на пороскопията. Подобно на папиларните линии, порите притежават специфични характеристики, които ги отличават една от друга. Те са необичайно различни по форма, размер, местоположение, брой на единица площ. За първи път у нас се изследват свойствата на порите, механизма на отражението им в следите от ръка и обективната възможност за сравнителен анализ между получените експериментални следи и използваните като сравнителни образци отпечатъци на изследваните лица. Безспорно е, че са нужни задълбочени теоретични и практически проучвания, за да се преодолеят ограниченията, но

пороскопията е доказала своя потенциал. Резултатите от емпиричното изследване ще допринесат за по-нататъшното развитие и приложение на пороскопската идентификация на човек, за обучение на вещи лица в областта на дактилоскопната експертиза, в следствената и съдебната практика. Вярваме, че тя ще се утвърди като самостоятелен метод за криминалистическа идентификация на човек и ще се използва пълноценно за разкриване на обективната истина.

2. В търсенето и идентифицирането на извършител на дадено престъпно деяние, неидентифициран труп или безследно изчезнало лице, с криминалистическо значение е индивидуалната анатомична структура на зъбите на всеки един човек. Криминалистическото значение на следите от зъби се състои във възможността да се установи механизма на тяхното образуване, да се изяснят особеностите на строежа на зъбния апарат, челюстта на човек – отражението на зъбните дъги, а също и следите от протези, които позволяват той да бъде идентифициран. Едновременно с това се разглеждат и функционалните особености на конкретната челюст на човека, проявяваща се в процеса на захапване или отхапване. В случаите, когато следите от човешки зъби се откриват върху човешко тяло, се вземат под внимание особеностите на кожата като следовъзприемащ обект, които оказват влияние на следообразуването, както и на бързото ѝ видоизменение.
3. В много случаи, на местопроизшествието освен традиционните дактилоскопни следи, се откриват и “нетрадиционни следи” – от чело, нос, бузи, брадичка и други участъци от кожата. Релефът на кожата на главата не е еднороден. Всеки участък има определени характеристики (форма, размер, взаиморазположение) и структура. Тази особеност позволява да се определи участъка от кожата на главата, който се е отразил в следата и по него да се идентифицира конкретният човек. Кожният релеф се възстановява при повърхностни наранявания и се запазва

непроменен през целия живот на човека. Не се променя с появата на бръчки в старческа възраст, което увеличава неговата идентификационна стойност. Факт е, че този род следи рядко се използват като доказателство. По безспорен път световната практика доказва, че следите от кожата на главата на човек не отстъпват по значение от папиларните следи на ръцете.

4. Миризмата е резултат от отделителната работа на клетките на живия организъм. Където и да е човек, той навсякъде оставя своята одорологична следа: сложна смес от мирисови вещества. Тези следи не подлежат на маскировка или унищожение, постоянни и непроменени са, което ги превръща в ценен материален източник на информация за разкриване на престъплението. В световната практика: руска (съветска), в някои европейски страни, САЩ и Аржентина одорологичните следи са със статут на веществени доказателства, тяхното изземване и използване в идентификационния процес не противоречи на действащото наказателно-процесуално законодателство. У нас няма законова регламентация в НПК за този вид следи дали са веществено доказателство или доказателствено средство. Съществуват и противоречия, характеризиращи се с недоверие към използването на резултатите от този вид идентификационно изследване като доказателство, базирани на съмнението на съда в достоверността на реакцията на кучето биодетектор идентифициращо одорологичната следа. Подценяват се резултатите и се приемат само като експертна справка. Непознаване същността на одорологичния метод за идентификация на човек и процесуалния консерватизъм, водят до отричането на одорологичната идентификация като метод за доказване на тъждество.
5. Едно от основните биометрични проявления на човек е почерка, който прави възможно идентифицирането му. Почерковото изследване на подписи е сложен, но и в същото време един от най-разпространените видове

криминалистично изследване. Причина за това е малкия обем графичен материал, който се съдържа в подписа, в сравнение с другите почеркови обекти - ръкописните текстове. Сложността на експертизата се определя от специалния механизъм на формиране на подписа, който е резултат от сложната дейност на човешката психофизиология, на базата на индивидуалния функционално-двигателен комплекс от навици. В подписа на всеки човек се проявява висока степен на автоматизъм и индивидуалност.

Анализът на проучената литература по въпроса за съдебно-почерковата експертиза сочи, че най-разпространен е качествено-описателният метод за изследване на почерка и подписа. Историята на криминалистиката обаче познава и друг метод за изследване на графичните елементи на почерка и подписа: графометрическият изследователски метод, който се базира на измерване и анализ на количествените параметри на графичните знаци. Независимо от иновационността си за времето, методът не еднозначно и противоречиво се приема от вещите лица. Основните причини за това са: липсата на конкретна методика разкриваща сложността на измерванията и изчисленията; липсата на апробиран софтуер сред практикуващите вещи лица; несъвършенства на системата от индивидуални признаци, базирана на количествени характеристики, а също и липса на критерии за оценка на получените резултати. Проблемът с развитието и усъвършенстването на нови методи за изследване на количествените характеристики на почерка и подписа, изисква задълбочени теоретични и емпирични проучвания в бъдеще.

6. В основата на теорията за автороведческата идентификация стои схващането, че в процеса на усвояване на езиковите норми, у всеки човек се формира уникален набор от езикови и интелектуални навици, характеризиращи се с относителна устойчивост във всяка речева ситуация. Те включват в себе

си както елементи от езиковата норма, така и устойчиви отклонения от нея, което позволява да се използват за идентифициране на автора на даден или анонимен текст. Провеждането на идентификационно автороведческо изследване включва в себе си комплексното приложение на лингвистичен, психолингвистичен, вероятностно-статистически, системно-структурен, количествен и качествения методи. Все по-често възниква необходимостта от изследване и на нетрадиционни обекти за автороведческата експертиза. За стилно-езикова експертиза се изпращат електронни документи, публикувани в сайтове в Интернет, книги, списания и пр. Това налага запълване на празнините в експертната практика и методическата литература.

7. Идентификацията на човек, чието изображение е запечатано на фотоснимка или видео изображение е ключова задача на криминалистиката и съдебните експертизи. С навлизането на съвременни видеотехнически средства и информационни системи, голямо значение придобива анализа на особеностите на отразените признаци на външния вид на човек фиксирани в цифрово видео изображение, в случаи при които те са единствен източник на информация за извършени престъпления. За да се развият и разширят криминалистическите изследвания в областта на изследването на материали от цифров видеозапис, е необходимо да се разработи нова методика, която да се основава на новите носители на портретна информация, тъй като използването на фотоснимки не е подходящо за целите на изследване по видео изображения. За да се гарантира автентичността на цифровите видео изображения и приобщаването им към доказателствения материал се налага да се създаде унифицирана нормативна база, в която се съдържат условията за поставяне на камери за наблюдение, единен стандарт за формати на фиксиране на електронна информация и получаване на висококачествени изображения.

Важен елемент от външния вид на човек използван в процеса на идентификация е татуировката. Информацията относно татуировките може да се прилага при полицейска регистрация, следствени и оперативно-издирвателни дейности. Поради това, че са постоянни и устойчиви, те могат да се използват за бърза идентификация.

8. Фоноскопните криминалистични идентификационни изследвания отъждествяват гласа и говора на човек, звукозаписващите средства, както и други източници на звука. В съвременния етап на развитие, научно обоснованото идентифициране на човек по неговия глас или говор, е реално и технически изпълнимо и може да доведе до достигане на обективната истина. Постигането на обективен анализ на човешкия глас, като сложен и уникален феномен, поставя изследователите пред необходимостта от създаване на унифицирана методика и апарати за неговото изследване.
9. В последните десетилетия постиженията в различни научни области навлизат в криминалистиката. Новите технологии на използване на биометрични системи за идентификация на човек налагат разработването на нови методи, създаването на единна база данни, включваща всички подлежащи на регистрация биометрични характеристики на човек, което ще доведе до ефективно решаване на проблемите с идентификацията на човек при разкриване и разследване на престъпления. Нормативната уредба за въвеждане на най-новите биометрични технологии в областта на криминалистичните дейности у нас, в момента, е в процес на разработване.
10. За провеждането на всички видове криминалистически идентификационни експертизи е необходимо подсигурирането на сравнителни образци. При получаването на образци за сравнително изследване не трябва да се прилагат методи, които са опасни за здравето и живота на човек или уронващи неговата чест и достойнство. Обосновава се допустимостта на прилагане на

принудителни мерки в определени ситуации, за вземане на сравнителни образци, които са необходимо условие за разкриване на обективната истина. Успешното изземване на образци за сравнително изследване е невъзможно без прилагането на научно-технически средства, които да са законни и етични и гарантиращи ненарушаването на законните права и интереси на гражданите.

Препоръки:

1. Отправляме препоръка към Министерството на образованието - да се заложи в няколко учебни часа по български език, обучение в полагане на подпис, с цел да се повиши нивото на култура при изграждане на личния подпис; да се изяснят задължителните атрибути, които трябва да се включат в него, което ще гарантира неговата индивидуалност и защитна функция; да се издаде специализирана литература разкриваща ролята на подписа в съвременното общество, както и провеждането на лекционни курсове от експерти в изучаването и идентифицирането на подписи. Проблемът е актуален, тъй като единственият защитен реквизит на документа е подписа, а техническият прогрес ежедневно предоставя информация за различни възможности за фалшифицирането на подписите. Липсата на защита изисква ясни и точни мерки.
2. Изучаването и анализирането на литературните източници, касаещи съдебно-почерковата експертиза, ни дава основание да направим препоръка за по-нататъшно задълбочено проучване и анализ на резултатите от почеркови изследвания на лица, постъпили за активно лечение от алкохолна или наркотична зависимост. За целта е препоръчително изследването да обхваща периода от постъпване за детоксикация, до пълно оздравяване. Смятаме, че за да възникне връзка на пълно доверие между “пациент” и провеждащият изследването, трябва да има

подкрепя и сътрудничество и от персонала в тези специализирани заведения.

3. В хода на работата се потвърди, че изследването на одорологични следи от човек съответства на научните и методологични основи на криминалистическата експертиза и не отстъпва на други идентификационни изследвания по отношение на надеждността и достоверността. Всичко това ни дава основание да направим предложения за коригиране на статута на одорологичните следи в НПК, да се узаконят в самостоятелен вид доказателство.
4. Анализът на състоянието на проблема с използване на татуировките като особен белег за криминалистическа идентификация на човек у нас, ни дава основание да изкажем препоръка относно създаването на Картотека на татуировките в България; създаване на систематизирана научна класификация на различните видове татуировки с криминалистическо значение, която да се приобщи към Наредбата за реда за извършване и снемане на полицейска регистрация и използвана за обработка на лични данни на привлечени като обвиняеми за умишлени престъпления от общ характер.

IV. НАУЧЕН ПРИНОС НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд съдържа следните научни приноси:

1. Дисертационният труд представлява актуално и комплексно изследване по проблема с криминалистическите методи за идентификация на човек, разглеждат се пътищата за усъвършенстване на системата от методи за идентификация на човек, като се отчита прогресивното развитие на технологиите и новите научни изследвания.
2. За първи път в България се провежда изследване на свойствата на порите, механизма на тяхното отражение в следите от ръка, както и обективната възможност за сравнителен анализ между получените експериментални

следи и използваните като сравнителни образци отпечатъци на изследваните лица.

3. За първи път у нас в експертната практика се разглежда въпроса за използване на татуировката за криминалистическа идентификация на човек и се изказват тактически препоръки за приобщаване на класификацията на различните видове татуировки към Наредбата за реда за извършване и снемане на полицейска регистрация и използвана за обработка на лични данни на привлечени като обвиняеми, за умишлени престъпления от общ характер.

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. “Някои нетрадиционни криминалистически методи за идентификация на човек” (“Some non traditional forensic methods of human identification”). ПРАВО И ОБЩЕСТВО, 2021 г., ISSN 1313-7236, кн. 40, с. 172-175;
2. “Перспективи за криминалистическа идентификация на човек по цифрово видео изображение” (“Prospects criminal identification of a person by digital video image”). Сборник с доклади от XI национална конференция на докторантите в областта на правните науки 2021 г., ISSN 2603-3011, с.;
3. “Въпросът за използване на татуировката за криминалистическа идентификация на човек” (“The question of using a tattoo for forensic identification of a person”). Ролята на съдебната практика за развитието на правото, 2021 г., ISSN 1313-7263, кн. 39, с. 171-181.